

полягає у: низькому рівні професійності органів місцевого самоврядування; недостатності реальних повноважень місцевої представницької влади в економічній сфері; відсутності загальнодержавних проектів розвитку регіональних та муніципальних економічних систем; нерозробленості чи застарілості генеральних планів розвитку територіальних спільнот базового рівня. Для ефективності конструювання муніципальної економіки з боку органів влади необхідно врахувати, що ефективною є така муніципальна економіка, яка містить елементи, здатні продукувати додатковий продукт; враховує необхідність формування конкурентного поля; забезпечує гармонійність екологічної, економічної, соціальної та просторової складових розвитку територіальних спільнот базового рівня; володіє здатністю системної єдності з економічними системами вищого ієрархічного порядку; містить резерви для майбутнього розвитку.

Впровадження зазначених інструментів сприятиме закріпленню належної ролі органів державної влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні корекції та конструювання структури муніципальної економіки з урахуванням модернізаційної парадигми.

Література:

1. Гартманн В. Комунальна політика та суспільство / Гартманн В. [пер. з нім.]. — К.: Фонд Фрідріха Науманна, 2007. — 28 с.
2. Глазычев В.Л. Политическая экономия города: учеб. пособие / Глазычев В.Л. — М.: Изд-во «Дело» АНХ, 2009. — 192 с.
3. Державне та регіональне управління: навч. посібник / А.Ф.Мельник, А.Ю.Васіна, О.П.Дудкіна; за ред. А.Ф.Мельник. — Тернопіль, 2014. — 452 с.
4. Шрьодер П. Нове публічне адміністрування або як досягти ефективного врядування / Шрьодер П. [пер. з нім.]. — К.: Фонд Фрідріха Науманна, 2008. — 76 с.

Черничко Т.В. д.е.н., професор,
зав. кафедрою обліку та фінансів,
Мукачівський державний університету

ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ НА СТАДІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ КІНЦЕВИХ ДОХОДІВ

Формування кінцевих доходів відбувається шляхом перерозподілу первинного доходу через поточні трансферти в грошовій формі як між національними інституційними одиницями, так і між ними і «рештою світу». Цей рахунок показує, як сальдо первинних доходів економіки (інституційних одиниць, секторів) трансформується в їх наявний дохід за допомогою одержання і сплати поточних трансфертів, за винятком трансфертів в натуральній формі. В рахунок відображається максимальна сума, яку економіка країни (інституційний сектор) може використовувати на споживання товарів і послуг у поточному періоді.

Серед вітчизняних і російських учених, які досліджували особливості та проблеми формування оптимальних фінансових відносин, а також аналізували їх вплив на характеристики макроекономічної стабілізації та економічного розвитку виділяються роботи Б. Г. Болдирева, А. С. Гальчинського, В. М. Гесця [1], А. І. Даниленка [1], О. В. Дзюблюка, М. І. Крупки, В. Д. Лагутіна, І. О. Луїної, І. О. Лютого, С. В. Львовчкіна [2], С. Я. Огородника, В. М. Опаріна [3], Ю. М. Осіпова, Ю. М. Пахомова, М. І. Савлука, В. М. Сумарокова, В. М. Суторміної, В. М. Федосова, А. С. Філіпенка, А. А. Чухна, С. І. Юрія та ін.

В українській економічній науковій літературі питання формування фінансових відносин досліджується частіше всього на стадії первинного розподілу виробленого ВВП, а фінансовим пропорціям на стадії формування кінцевих доходів інституційних секторів приділяється мало уваги. Саме це і зумовило вибір напряму дослідження.

Фінансові відносини, які виникають в процесі формування кінцевих доходів слід розглянути на рівні національної економіки та рівні інституційних секторів.

На рівні національної економіки, фінансові відносини пов'язані з розподілом та перерозподілом первинних доходів, характеризують отримані та передані поточні трансферти між внутрішньою економікою та рештою світу.

На рівні інституційних секторів, фінансові відносини охоплюють розподіл первинного доходу через податкову систему та систему трансфертних платежів. У результаті розподілу та подальшого перерозподілу первинних доходів інституційних секторів (у тому числі, діяльність яких не пов'язана зі створенням ВВП країни), формуються їх кінцеві доходи (валовий наявний дохід), призначені для споживання та заощадження.

За умови недостатнього розміру кінцевих доходів інституційних секторів та перевищення їх споживчих витрат над величиною кінцевих доходів відбувається процес зниження заощаджень, утворених в попередні періоди (скорочення обсягу грошових коштів, реалізація інших фінансових і нефінансових активів, сформованих в попередні періоди, збільшення обсягів зобов'язань).

Критерієм оптимальності при формуванні фінансових пропорцій є такий перерозподіл первинних доходів, який забезпечує формування достатнього обсягу фінансових ресурсів для:

- фінансування загальносуспільних потреб (на соціальний захист і соціальне забезпечення населення, національну оборону та правоохоронну діяльність, соціально-культурну сферу, державне управління, судову владу, а також фінансування науки, природоохоронних заходів та на обслуговування державного боргу);
- економічного та соціального перерозподілу доходів.

У структурі кінцевих доходів інституційних секторів економіки України протягом періоду 2004-2014 рр. відбуваються наступні зміни (табл. 1):

- частка нефінансових корпорацій в структурі валового наявного доходу зменшується до 2012 р. на 11,7% та зростає до попереднього рівня за період 2013-2014 рр.;
- частка фінансових корпорацій залишається стабільною в інтервалі 3-4%;
- частка сектору загального державного управління суттєво зменшується – на 7,6%;
- частка домашніх господарств зростає на 12,4%.

Таким чином, відбувається перерозподіл кінцевих доходів на користь домашніх господарств. Їх частка залишається стабільно високою як при формуванні первинних доходів, так і при їх перерозподілі. Оскільки частка держави практично стабільна (15-20% від загального значення), то збільшення частки фінансових ресурсів, які використовують домогосподарства, пов'язане зі

Структура кінцевих доходів інституційних секторів економіки України, 2004-2014 рр., % від загальної сукупності

Роки	Структура кінцевих доходів інституційних секторів				
	Нефінансові корпорації	Фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Домашні господарства	Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства
2004	14,4	4,2	20,2	59,8	1,4
2005	9,2	2,7	20,7	66,2	1,2
2006	9,7	2,9	20,5	66,0	1,0
2007	10,5	3,7	20,8	64,1	0,9
2008	8,2	4,5	20,0	66,5	0,8
2009	6,2	6,2	15,1	71,8	0,8
2010	3,6	3,8	15,4	76,5	0,8
2011	5,4	3,6	16,4	74,5	0,1
2012	2,7	2,0	16,8	78,5	0
2013	4,9	1,5	13,2	80,3	0,1
2014	12,1	3,0	12,6	72,2	0,1

Джерело: Держкомстат // <http://www.ukrstat.gov.ua>, розрахунки автора

зменшенням частки фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Така ситуація була характерна для української економіки в період 2004-2012 рр. Тенденції змінюються у 2013-2014 рр. збільшення частки фінансових ресурсів, які використовують домогосподарства у цей період пов'язане з переорієнтацією фінансових потоків від держави до домашніх господарств та сектору нефінансових корпорацій.

В українській економіці ситуація, пов'язана з розподілом валового наявного доходу (як результату формування кінцевих доходів), фактично відповідає пропорціям країн з континентальною моделлю фінансових відносин. Частка домогосподарств коливається в межах 70-75% від загального розміру валового наявного доходу (у 2014 р. в Україні – 72,2%); частка держави в кінцевих фінансових пропорціях – від 14,5% до 21,5% від загального розміру валового наявного доходу (в Україні – 12,6%); сумарна частка фінансових і нефінансових корпорацій – від 2,5% до 15,2% (в Україні – 15,1%).

У результаті дослідження фінансових відносин в Україні на

основі аналізування кількісних та якісних характеристик фінансових пропорцій між доходами інституційних секторів визначено наступне:

1. Оскільки основою для формування фінансових відносин є обсяг ВВП країни, то оптимізація фінансових пропорцій не можлива без забезпечення стабільного та динамічного зростання його величини.

2. Зростання протягом останніх років в структурі доходів, отриманих в результаті розподілу ВВП України, частки доходів домогосподарств та держави на фоні зменшення доходів підприємницького сектору призводить до зменшення стимулюючих чинників та необхідних доходів для розвитку суб'єктів господарювання.

Література:

1. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015: Національна доповідь / В. М. Геєць, А. І. Даниленко, М. Г. Жулинський, Е. М. Лібанова, О. С. Онищенко та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

2. Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання рахунку вторинного розподілу доходу за інституційними секторами економіки» [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0272202-07>.

3. Національні рахунки інституційних секторів економіки [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

Десятнюк О.М., д.е.н., професор,
директор навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій

Угрин В.В., аспірант кафедри податків та фіскальної політики,
Тернопільський національний економічний університет

ДИСБАЛАНСИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

Всупереч проведенню низки заходів контролюючими органами, щодо вдосконалення механізму адміністрування податків та зборів, податковий борг залишається однією із основних складових податкових відносин держави та платників податків. Існування ж заборгованості із сплати податків та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів стало атрибутом сучасної системи оподаткування. Поряд з цим, перманентність явища податкового боргу зумовлена наявністю у його структурі внутрішніх дисбалансів.

Структурою системи податкового боргу є співвідношення, які відображають взаємозв'язки та взаємозалежності між окремими його елементами у процесі зростання суми боргу. Структурні трансформації в системі податкового боргу проявляються у формі зміни стану елементів, часток, пропорцій і кількісних характеристик такої системи. Трансформаційні процеси, які в даний момент характеризують розвиток країни та її регіонів, зумовлюють подальші зміни структури податкового боргу. Відповідно, актуалізуються завдання: виявлення тенденцій у зміні структури податкового боргу; визначення проблем, що вимагають реагування інституційного середовища на структурні трансформації податкової заборгованості; обґрунтування шляхів інституційного забезпечення структурних зрушень. Тому, важливо оцінити прояв структурних дисбалансів податкового боргу. Це дасть змогу окреслити системний підхід до комплексного дослідження податкового боргу на усіх стадіях прояву з метою розробки ефективних заходів його погашення (рис. 1)

З огляду на рис. 1., сутність дисбалансів податкового боргу пропонуємо розуміти – як невідповідність між правовими передумовами його виникнення, суперечності у структурі формування, а також незрівноваженість способів і методів погашення податкової заборгованості.

На основі наведеного нами трактування пропонуємо такі класифікаційні ознаки дисбалансів податкового боргу: